

SPLOŠNA MATURA IZ FILOZOFIJE V LETU 2010

Poročilo DPK SM za filozofijo

VSEBINA

1 Splošni podatki

- 1.1 Termin izvedbe
- 1.2 Struktura kandidatov
- 1.3 Potek zunanjšega ocenjevanja

2 Statistični prikaz rezultatov

- 2.1 Porazdelitev dosežkov po točkah
- 2.2 Meje za oceno
- 2.3 Splošni podatki o uspehu

3 Vsebinska analiza izstopajočih vprašanj in nalog

- 3.1 Esej
- 3.2 Komentar besedila
- 3.3 Mnenje ocenjevalcev

4 Ugovori kandidatov na oceno

5 Komentar

6 Sklepne ugotovitve

Avtorji:

Mag. Marjan Šimenc, glavni ocenjevalec za filozofijo
Dr. Anton Jamnik, predsednik DPK SM za filozofijo
Poročilo je potrdila DPK SM za filozofijo na svoji Seji.
Ljubljana, november 2010

1 Splošni podatki

1.1 Termin izvedbe

V šolskem letu 2009/2010 je splošna matura iz filozofije v spomladanskem roku potekala v sredo, 2. junija. Kandidati* so pisali dve izpitni poli, ki sta zunanje ocenjeni.

1.2 Struktura kandidatov

Letos sta v spomladanskem roku izpit opravljala 202 kandidata (218 v letu 2009). Večino so predstavljali kandidati splošnih in strokovnih gimnazij (gl. preglednico 1). Število kandidatov, ki opravljajo izpit splošne mature iz filozofije, je stabilno in se že nekaj let giblje v razponu med 200 in 250.

Preglednica 1: Število kandidatov.

Splošne gimnazije	Strokovne gimnazije	Ostali (maturitetni tečaj, odrasli, ponovno)
183	5	14

Vir: Državni izpitni center, 2010.

1.3 Potek zunanjega ocenjevanja

Oceniti je bilo treba 404 izpitne pole (zunajni del izpita sestavljata prva in druga pola), in ker so vse izpitne pole ocenjene dvakrat, to pomeni 808 ocenjevanj. Izpitne pole je vrednotilo 8 zunanjih ocenjevalcev, kar pomeni, da je vsak ocenil okrog 100 esejev oziroma komentarjev besedila. Večjih pripomb na delo ocenjevalcev ni bilo – to je razvidno tudi iz majhnega števila ugovorov.

2 Statistični prikaz rezultatov

2.1 Porazdelitev dosežkov po točkah

VSI KANDIDATI:

Splošno maturo iz filozofije opravljalo: 202 kandidata.

Če upoštevamo samo gimnazijce, ni bil neuspešen nihče, 61 kandidatov pa je dobilo odlično oceno.

Povprečno število doseženih točk pri prvi izpitni poli (tematski esej): 16,54 točke (od 22 možnih)

Povprečno število doseženih točk pri drugi izpitni poli (komentar besedila): 16,92 točke (od 22 možnih)

Povprečno število doseženih točk pri notranjem delu izpita (seminarska naloga): 19,17 točke (od 22 možnih)

2.2 Meje za oceno

Na podlagi uspeha kandidatov in pregleda odgovorov skupine kandidatov, ki so bili uvrščeni v bližino meje, se je komisija odločila za mejne točke za ocenjevanje, kakor je prikazano v preglednici 2 (meje preteklih let kažejo, da so le-te pri filozofiji relativno stalne):

* V poročilu uporabljeni samostalniki moškega spola, ki se pomensko in smiselno vežejo na splošna, skupna poimenovanja (npr. kandidat, ocenjevalec), veljajo tako za osebe ženskega kot moškega spola.

Preglednica 2: Meje med ocenami.

Ocene	5	4	3	2
2010	88	76	63	51
2009	88	76	63	51
2008	87	77	64	52
2007	87	77	64	54
2006	87	77	64	54
2005	87	76	63	50
2004	87	76	63	50

Vir: Državni izpitni center, 2010.

2.3 Splošni podatki o uspehu

Zaradi tega, ker je število kandidatov, ki niso dijaki gimnazij, zelo majhno, navajamo samo gimnazijske podatke (gl. preglednico 3). Razlika med kandidati splošnih in strokovnih gimnazij je v prid kandidatom splošnih gimnazij.

Na podlagi določenih mejnih točk, ki jih je določila DPK SM za filozofijo, je bila dosežena porazdelitev kandidatov po ocenah, kakor je prikazano v preglednici 4.

Preglednica 3: Uspeh kandidatov gimnazij.

	Skupaj
Število kandidatov	188
Povprečno število točk	80,72
Povprečna ocena	3,91
Odstotek odličnih	32,45
Odstotek nezadostnih	0,00

Vir: Državni izpitni center, 2010.

Preglednica 4: Porazdelitev kandidatov po ocenah.

Ocena	Število kandidatov	%
1	0	0,00
2	14	7,45
3	50	26,60
4	63	33,51
5	61	32,54

Vir: Državni izpitni center, 2010.

3 Vsebinska analiza izstopajočih vprašanj in nalog

Splošna matura pri filozofiji je sestavljena iz prve in druge izpitne pole ter seminarske naloge, ki pa je notranje ocenjena. V obeh izpitnih polah so vprašanja izbirna. Pri prvi poli kandidat izmed 15 esejističnih vprašanj izbere eno in napiše esej. Pri drugi poli kandidat izmed 5 odlomkov besedila izbere enega in napiše komentar besedila.

Ker kandidati izberejo le en naslov in ker je število kandidatov majhno, je iz indeksov težavnosti težko sklepati o težavnosti naloge oziroma težavnosti izbranega odlomka. Vsebinsko se vsi odlomki nanašajo na bistvene teme danega besedila, tako da so v tem smislu vsi enako težki. Komentar kot oblika izpita pa kandidatu daje možnost, da sam izbere raven, na kateri bo komentiral besedilo, tako da v nekem smislu tudi sam določa težavnost svoje naloge.

3.1 Esej

Splošen vtis o nalogah je dober. Za letošnje prvo izpitno polo bi sploh lahko rekel, da je bilo v primerjavi s prejšnjimi leti izredno malo slabih esejev. Velika večina esejev je bila s formalnega in vsebinskega vidika zelo dobra, številni sestavki pa so bili odlični. Imeli so jasen in tehten uvod ter zaključek, še posebej uvodi so bili dobro napisani, saj je večina kandidatov v njih predstavila problem, ga razdelala in napovedala, o čem bo v eseju tekla beseda. To kaže, da so kandidati izbrani problem dobro razumeli, z napovedjo, o čem bodo pisali, pa so dosegli, da so bili tudi posamezni odlomki v esejih dobro povezani. Seveda je bilo nekaj slabih esejev, toda manj kot v preteklih letih. Kandidati so, kot je videti, odkrili Palmerjev uvod v filozofijo, tako da je dovršen del esejev s področja etike napisan tudi na podlagi poznavanja in razumevanja njegove knjige. Kandidati so nasploh boljši, niso toliko bolj pismeni, ampak prav vsi kar nekaj vedo, da zadostuje vsaj za oceno zadostno. Nekaj pa je bilo res izjemnih esejev: cela vrsta religij par komentarjev k Nietzscheju v drugi poli in nekaj ontologij.

Postopek ocenjevanja je včasih precej težaven, saj gre za dialektiko dela in celote. Pomemben je celoten esej, a ta je vendarle odvisen od delov, vendar ne gre preprosto za seštevek delov. V ocenjevalnih shemah so zajeti pomembni elementi eseja, kateri prevladuje, pa je mogoče oceniti šele na podlagi medsebojnega delovanja delov v kompleksni celoti, ki ji rečemo esej. Ta dinamika pa terja individualno presojo ocenjevalca, ki je posebej težka pri esejih, ki ne upoštevajo dovolj formalnih navodil za pisanje esejev. Odsotnost refleksije filozofske ključnih pojmov je nasploh pomanjkljivost večjega števila esejev. Zlasti v šibkejših esejih so se kandidati zadovoljili s predstavitvijo končnih rezultatov filozofske analize in razlage, niso se pa dotaknili poti, ki privede do nekega zaključka. Se pravi, da ti eseji niso izpostavili temeljnih postavk različnih filozofskih perspektiv ter niso prikazali ponazoritev oziroma konkretne uporabe pojmov in načel, ki so jih omenjali. Zato tudi niso stopili v resnično razpravo s filozofskim stališčem, o katerem so govorili.

1. Razpravljajte o trditvi: **Substanca ni niti ena, niti nista dve, temveč jih je mnogo.**

Število kandidatov: 4, povprečno število točk: 21,2.

Vsi eseji so bili odlični: relevantni, vsebinsko bogati, saj so črpali iz antike (predsokratiki, Platon, Aristotel), srednjega (Akvinski) in novega veka (Descartes, kritika pojma substance (Berkeley), in Kant).

2. Razpravljajte o trditvi: **Svoji svobodi se ne moremo izogniti, lahko pa se slepimo, da so naša dejanja podobna dogodkom v svetu in so potemtakem determinirana.**

Število kandidatov: 31, povprečno število točk: 14,9.

Če odmislim kakšno petino res dobrih esejev, ki so se držali naslova in pisali o zastavljeni problematiki, je večina ostalih obtičala pri enem ali drugem delu naslova – determinizmu ali svobodi. Najpogosteje je kandidata premamila determinizem, kjer so variirali od splošnega opisovanja determinizma do ločevanja in opisovanja trdega in mehkega determinizma. Pri svobodi pa so najpogosteje obtičali pri zdravorazumskem razumevanju in opisovanju svobode brez pravega uvida v problematiko. Nekateri so se osredotočili zgolj na determinizem (trdi, mehki) in prezrli trditev naslova, da je determinizem zgolj slaba vera, v katero se zatekamo, ker si ne upamo prevzeti svoje odgovornosti. Velja opozoriti učitelje, da je treba z dijaki vaditi analizo naslova, da ne spregledajo bistvenih poudarkov. Tisti, ki niso spregledali eksistencialistične vsebine, so napisali zares dobre eseje, v katere so vključevali Kierkegaarda, Sartra, Camusa, obenem pa so nekateri vstopili še v dialog z omenjenimi avtorji. Eksistencializem je tema, ki kandidate pritegne.

3. Razpravljajte o trditvi: **Svet se nenehno spreminja, zato z jezikom ne moremo ustrezno govoriti o njem.**

Število kandidatov: 2, povprečno število točk: 18.

Nihče od obeh kandidatov ne pokaže globljega poznavanja problematike. Oba se omejita na spremenljivost sveta, le da drugi kandidat pokaže bolj poglobljeno poznavanje. En kandidat je razpravljal zgolj o spremenljivosti/nespremenljivosti v okviru predsokratske filozofije, drugi pa napisal esej, v katerem je pokazal, kako se jezik veže na tisto, kar se skriva za pojavnim svetom. Vsebinsko se je pri izpeljavi naslonil na predsokratsko počelo, Platonove ideje, Aristotelovo formo, Descartesov teorijo o substancah.

4. Razpravljajte o trditvi: Empirizem neizbežno vodi v skepticizem.

Število kandidatov: 11, povprečno število točk: 15,8.

Naslov so si izbirali kandidati, ki so pri drugi poli izbrali Descartesa. Kandidati so bili dobro pripravljene. Težavo jim je delala (jasna) opredelitev problema in (jasna) razprava o problemu – nekateri so zašli v (pretirano) obnovo ali razlago posameznih teorij. Pri nekaterih je očitna okornost in/ali nenatančnost v izražanju.

5. Razpravljajte o trditvi: Resnica ni samo ena, temveč jih je mnogo.

Število kandidatov: 13, povprečno število točk: 17,4.

Ena skupina kandidatov obnavlja 4 teorije resnice, druga racionalistično in empiristično epistemologijo, tretja pa stare Grke. Značilna težava je, da je preveč razlaganja teorij posameznih avtorjev (predvsem Platon, Descartes, Locke) in premalo eksplicitnega razpravljanja o samem problemu.

6. Razpravljajte o trditvi: Znanost temelji predvsem na čutnem izkustvu, filozofija pa predvsem na razumskem razmisleku, zato znanost in filozofija nimata veliko skupnega.

Število kandidatov: 10, povprečno število točk: 17,4. Vsakič znova se izkaže, da kandidati ne vedo dosti o znanosti. Večina zna o njej povedati le to, da se da v znanosti vse dokazati. Prav tako malo vedo povedati o čutnem izkustvu in razumskem premisleku. Prav premisleka v teh nalogah manjka – namreč premisleka izkustva in razuma. Kandidati se pogosto izgubijo v razlaganje ali le obnovo posameznih teorij (Descartes, Platon) in navedejo precej nerelevantnih podatkov, ki jih redko primerno navežejo na naslovni problem. Precej je tudi poenostavljanja glede empirizma –, da so pomembna le čutila. Kantovska transcendentalna perspektiva bi bila zelo uporabna, pa je ne uporabi nihče.

7. Razpravljajte o trditvi: Moralni sistemi, ki izhajajo iz altruizma, so nesmiselni, ker je človek po svoji naravi egoist.

Število kandidatov: 24, povprečno število točk: 15,9.

Kandidati najpogosteje ostajajo na ravni predstavitve zagovornikov ene oz. druge smeri. Večina je seveda poznala Hobbesa (Palmer), malo manj pa druge zagovornike in razlage egoizma. Z altruizmom so le redki vedeli kaj »početi«, malo pa je bilo takih, ki so vso zadevo problematizirali in samostojno razmišljali. Vsebinsko so kandidati zajemali predvsem iz antičnega hedonizma, Hobbesa, utilitaristov, nekateri so vpeljali tudi neodarvinizem Randa, a večina se je osredotočila na Hobbesa. Največja slabost slabših esejev je bila neprecizna analiza egoizma, predvsem neločevanje med psihološkim in etičnim egoizmom.

8. Razpravljajte o trditvi: Nobena še tako majhna družbena skupina ne more obstati brez morale, saj je morala za obstoj družbe nujno potrebna.

Število kandidatov: 15, povprečno število točk: 14,4.

Kandidati so trditev o zvezi med družbo in moralno različno utemeljevali. Večina je kot enega izmed elementov dokazovanja uporabila ideje moralnega relativizma. S tem v zvezi so izpostavili predvsem dvoje: prvič, da se kulture med seboj vrednostno razlikujejo, in drugič, da vendarle obstajajo nekatere vsem kulturam skupne moralne vrednote (npr. resnicoljubnost ali skrb za otroke). To je z ozirom na naslovno trditev relevantno razvijanje misli, vendar je treba opozoriti, da v skoraj nobenem eseju ni bil storjen potreben zaključni korak v razmišljanju, namreč zastavitev vprašanja, ali gre pri univerzalnih moralnih vrednotah le za empirično dejstvo (ki bi z logičnega vidika lahko bilo drugačno), ali pa obstaja med temi vrednotami in pojmom družbe notranja (logična, pomenska) zveza. Poleg moralnega relativizma pa so kandidati uporabljali zelo različne filozofe. Osnovna ideja je bila, da obstoj morale v družbi izvira iz narave človeka. Razmeroma pogosto so vpeljali kantovsko razumevanje človeka in trdili, da moralnost kot del razumne narave človeka implicira obstoj družb z moralnostjo (implikacija je zaradi svobode odločanja seveda vprašljiva). Nekateri so izbrali eksistencializem, predvsem Sartrov, in trdili, da človekova obsojenost na svobodo pomeni nujnost svobodnega izbiranja, s tem ustvarjanja vrednot, kar nadalje pomeni, da v vsaki družbi nujno obstajajo neke vrednote. Vendar ta zveza med naravo človeka na eni strani in obstojem morale v družbi na drugi pogosto ni bila dovolj jasno predstavljena.

9. Razpravljajte o trditvi: Laž, ki nikomur ne škodi, nam pa pomaga do dobrega dejanja, je moralno dopustna.

Število kandidatov: 43, povprečno število točk: 16,6.

Največje število esejev je naslov predstavilo s stališča nasprotja med deontološko in posledično utemeljitvijo moralnih načel. Kot deontološko teorijo so kandidati izbrali zlasti Kantovo etiko, v manjši meri tudi krščansko moralno filozofijo, konsekvencionalizem pa so analizirali predvsem z vidika utilitarizma, deloma tudi Aristotelove etike vrlin. Kakovost esejev je bila v največji meri odvisna od seznanjenosti kandidatov s teorijami, ki so jih uporabljali za razmišljanje o vprašanju. Niti pri esejističnih razmišljanjih o Kantovi etiki niti v analizah utilitarizma ni treba ničesar posebej izpostavljati, razen priporočila kandidatom, da se dovolj natančno in poglobljeno seznanijo z različnimi filozofskimi stališči ter da o njih ne pišejo avtomatizirano, temveč jih premislijo kot možna stališča o svojem lastnem položaju v svetu. Nekateri eseji so vzbujali vtis, da kandidati niso dovolj izurjeni v razvijanju esejistične zgradbe oziroma v razvijanju misli. Začete misli mnogokrat niso bile izpeljane do konca, logične zveze med posameznimi deli eseja niso bile jasno izražene (kandidati niso uporabljali povezovalnih besed, ki kažejo, ali v argumentu sledi, denimo, ponazoritev ali nasprotno stališče), pri mnogih esejih uvod ni jedrnat predstavljal problema, temveč je bolj pesniško govoril o nečem, kar je bilo le zelo posredno relevantno za naslov, ali pa so eseji imeli preprosto slabo strukturo z neprepoznavno idejo, ki bi povezala esej v enovito zgodbo. Zato je treba kandidate opozoriti, da morajo enako pozornost posvečati tako vsebini različnih filozofskih teorij kot tudi oblikovanju argumenta. Specifično v zvezi s tem vprašanjem je treba še reči, da so kandidati kot celota kljub nekoliko sugestivnemu naslovu, ki skorajda sili k primerjalni analizi Kantove etike in utilitarizma, pokazali ne najbolj raznolike predstave o možnih odgovorih. Vprašanje namreč dopušča razmišljanje s stališča vseh filozofskih teorij o morali in ne zgolj v smislu nasprotja med deontologijo in posledičnim stališčem.

10. Razpravljajte o trditvi: Razlikovanje med legitimnostjo in legalnostjo oblasti je nesmiselno, ker je temelj oblasti moč.

Število kandidatov: 2, povprečno število točk: 15,5.

Središčno mesto v esejih ima pojem legitimnosti. Kandidata sta ključne pojme naslova le uporabila, nista pa jih raziskala – ne legitimnosti ne moči. Ima se ju za samoumevna, zato ju ni treba opredeliti. Nima se ju za filozofska, se pravi za sporna, kar pomeni, da ju je treba raziskati. Učitelji torej ne posvetijo dovolj pozornosti katalogu in pojmom, ki so tam naštet. Pojmi so na različnih ravneh. Eni so strogo definirani, kot a priori ali transcendentalno. Drugi so sporni, kot je svoboda. Različni avtorji jih različno opredelijo. A tudi prvi so vredni premisleka, saj s sabo nosijo del pokrajine, katere del so.

11. Razpravljajte o trditvi: Svoboda je nujno omejena, drugače je svoboden eden ali pa jih je svobodnih nekaj, demokracija pa zahteva, da smo svobodni vsi.

Število kandidatov: 6, povprečno število točk: 16,8.

Tudi tu imajo kandidati največ težav z analizo pojmov. Svobodo še povežejo z omejitvijo, ni pa prave razprave o demokraciji, ki je preprosto dojeta kot samoumevna. To je razumljivo, saj besedo vsi poznajo, a cilj pouka filozofije je, da kandidati postanejo previdnejši do vsega tistega, kar vsi poznajo – tega namreč pogosto nihče ne misli.

12. Razpravljajte o trditvi: Pravičnost je povezana z enakostjo, vendar ne moremo reči, da je pravičnost isto kot enakost.

Število kandidatov: 20, povprečno število točk: 18.

Običajen odgovor se je spraševal, ali lahko pravičnost definiramo kot enakost, pri čemer je to zavrnil in dodal, da je potrebno upoštevati tudi zasluge in potrebe. Pri analizi teh pojmov so se naslonili na ustrezno poglavje v knjigi Politična filozofija – zelo kratek uvod. Nekateri kandidati so ta splošni razmislek nadgradili s spraševanjem o družbeni pravičnosti, pri čemer so vključili avtorje, kot so Nozick, Marx, Rawls ipd. Eseji so bili plod dokaj samostojnega pisanja. Morda bi veljalo opomniti le, da bi se lahko večina spustila v razmislek družbeni pravičnosti, kar bi jim omogočilo vpeljevanje različnih vidikov problema in različnih avtorjev. To bi jim olajšalo zlasti argumentacijo in vpeljevanje nasprotnih stališč. Zelo natančne in vsebinsko dobre so predstavitve kriterijev pravičnosti, tako da ni slabih esejev. Je pa težko razlikovati med dobrimi in prav dobrimi esejmi, saj so vsi vsaj delno argumentativni. Kar pomeni, da je tudi argumentacija lahko naučena – oziroma da je težko videti razliko med zgolj naučenim in pravim razumevanjem – zdi se, da če je snov dobro predstavljena, da vsi tudi že razumejo.

13. Razpravljajte o trditvi: Če je svet božji proizvod, potem lahko iz narave sveta sklepamo na naravo Boga. Ker svet ni popoln, potemtaka tudi Bog ne more biti.

Število kandidatov: 13, povprečno število točk: 17,5.

V vseh letih splošne mature še nismo imeli tako dobrih esejev pri religiji: odlično poznavanje problematike, poglobljen, osebni in dialoški pristop, povsem je izginila dogmatičnost, ki je bila še nedavno značilna za odgovore iz filozofije religije. Prav tako so bili naslovi tako dobro formulirani, da niso privabili tistih kandidatov, ki temo izberejo, misleč, o tem bom pa že nekaj napisal. Glavna značilnost esejev sta bila, poleg odličnega poznavanja problematike, tudi zelo poglobljen premislek in zelo osebni pristop k problemu.

14. Razpravljajte o trditvi: Boga ne moremo dokazati z razumom, dokazuje pa nam ga doživljanje svetega.

Število kandidatov: 5, povprečno število točk: 18,5.

Vsi kandidati zapadejo v naštevanje takšnih in drugačnih dokazov božjega obstoja, le dva pa se ob tem tudi poglobita v problem. Eden od teh dveh žal spregleda del problematike, tako da je njegov esej neuravnotežen. Večina kandidatov pa je spregledala »sveto« in preusmerila razpravo k Pascalu in čustvom. Vendar so bili v drugih pogledih tako dobri eseji, da jim ta spregled ni bistveno škodil.

15. Razpravljajte o trditvi: Religije dajejo zelo različne napotke glede tega, kaj je moralno, zato splošno veljavna morala ne more temeljiti na religiji.

Število kandidatov: 2, povprečno število točk: 17,7.

En kandidat se je lotil korektna razlage in utemeljitve. Ostaja znotraj okvirov zastavljene problematike. Drugi kandidat pa ostaja na opisnem površju problematike, vendar s svojim osebno prizadetim pristopom napiše dober esej.

3.2 Komentar besedila

Platon

Število kandidatov: 92, povprečno število točk: 16,4.

Izbrani odlomek govori predvsem o epistemološkem in ontološkem statusu matematike, nanj pa se navezuje pojem dialektike kot metode spoznavanja. Najboljši eseji so Platonovo tezo o vmesnem, povezujočem in prehodnem značaju matematičnih bitnosti in spoznanj predstavili na primeren analitičen način: pojmovno so s platonističnega vidika analizirali vsebino pojma matematike, podali ponazoritve s konkretnimi primeri tako za epistemološko kot ontološko analizo in vpeli pojem matematike v celovito sliko procesa spoznavanja in značilnosti stvarnosti. V teh esejih sta bili Platonova epistemologija in ontologija predstavljeni razumno. Izraz 'razumno' pomeni, da razlage niso temeljile na Platonovih prisposodobah. Le-te so bile omenjene kvečjemu mimogrede, kot metaforični dodatek, ne pa kot jedro razlage. Zares izvrstni eseji so epistemološko in ontološko teorijo povezali s Platonovo politično filozofijo in filozofsko antropologijo (s pojmom pravične družbe, narave človeka in vprašanjem vzgoje). Skromnejše interpretacije pa se niso osredotočale na racionalno (pojmovno) razumevanje in razlago odlomka, temveč so temeljile predvsem na natančnem in pogosto dolgoveznem povzemanju (lahko tudi vseh) Platonovih prisposodob. Takšni eseji seveda niso dobro razložili Platonovega stališča, še prav posebej ne, če prisposodob niso spremljale konkretne ponazoritve (ki jih večinoma ni bilo). Skorajda nepotrebno se zdi izpostavljati, da Platonove prisposodbe, na primer zgodba o v okove vkleknjenih ljudeh ali o Soncu, ki omogoča življenje in spoznanje, same po sebi ne razložijo ničesar. Če se v razumevanju in razlagi ne pomaknemo naprej od prisposodob, ostane racionalna vsebina Platonove filozofije nedoumljiva. Neredki eseji vzbujajo vtis, da nekateri učitelji svoje predstavitev Platonove teorije utemeljujejo na prisposodobah. Zdi se, kot da Platona prikazujejo skorajda kot fantazirajočega ezoteričnega idealista, ki je dobro vedel, o čem govori, zaradi česar si je izmišljeval zgodbe. To seveda ni res, poleg tega pa ni v korist filozofiji kot gimnazijskemu predmetu, še manj pa pomaga vzpostaviti tisti majhni drobec kritičnega mišljenja, ki bi lahko puščalo upanje ob samozadovoljni, poneumljeni in docela destruktivni sodobni zavesti. Če učitelj ne zmora racionalno predstaviti pojmov (platonističnih) idej vključno z idejo dobrega, pravičnosti, dialektike itd., če ne vidi in ne zna predstaviti relevantnosti Platonove filozofije za naš čas in če se v utemeljitvah opira edino na prisposodbe, je bolje, da za interpretativni esej izbere drugo besedilo.

Velja si zapomniti Whiteheadovo opazko, da je »celotna zgodovina evropske filozofije le vrsta opomb k Platonovim besedilom«.

Aristotel

Število kandidatov: 23, povprečno število točk: 18,5.

Odlomek je bil vzet iz 10. knjige in je omogočal zelo splošno razpravo in naslanjanje na številne odlomke iz predhodne razprave v Nikomahovi etiki. Kandidati so splošnost odlomka dodobra izkoristili, saj je bila splošna kakovost esejev zelo dobra. Tako so opozorili na smisel Aristotelove razprave, na njegovo pojmovanje sreče, na delitev vrlin (nравne in razumske), večinoma so razdelili tudi razumske vrline, predstavili pametnost in modrost. Z vsem tem so kandidati dokazali, da so delo (večinoma) zelo dobro razumeli, da so ga prebrali, itd. Problem odlomka so tako večinoma dobro umestili v kontekst filozofove razprave. Prav tako so uvedli temeljne (za razpravo nujne pojme) in jih uspešno pojasnili ter povezali v pojmovno mrežo. Tipična pomanjkljivost je bila, da večinoma niso vstopili v dialog z avtorjem ali razvijali svojih stališč. Precej je bilo zelo dobrih esejev, kar daje upanje, da je študij teksta še študij teksta.

Descartes

Število kandidatov: 63, povprečno število točk: 17,1.

Precej površnih esejev – površni ali pri razlagah ali izpeljavah (mešajo vrstni red pri stopnjah dvoma; vrstni red nasploh pri vpeljevanju posameznih problemov in pojmov); oziroma odlomka ne navezujejo na ostale bistvene pojme: res cogitans, jasno in razločno, solipsizem, vloga Boga. Nekateri kandidati niso analizirali (nekateri niso niti omenjali) določenih ključnih pojmov, ki so bistveni tako za razumevanje samega odlomka kakor celotnega dela: cogito, res cogitans, Bog ... Povečini ne razumejo varljivca, saj so prepričani, da gre pri njem samo za problem čutil. Mnogi razlagajo stavek 'mislim, torej sem', ne da bi opazili, da ga v odstavku (in v Meditacijah) sploh ni. Mnogi opozarjajo na neustreznost Descartesove prisposodbe hiše, ki naj bi jo bilo treba zamenjati z 'ustreznejšo' prisposodbo mreže, a se zdi, da ne vedo, o čem govorijo.

Nietzsche

Število kandidatov: 23, povprečno število točk: 17.

Večina kandidatov je prezrla, da gre v odlomku za vlogo asketskih svečnikov, tako da so se najpogosteje razpisali o Nietzschejevi razlagi na splošno in o asketskih idealih, tako da je najpogosteje šlo za splošno predstavitev genealogije morale. Asketski svečenik je ključna figura ne samo 3., ampak tudi 1. razprave. Dobri kandidati so znali povezati njegovo vlogo v zmagi suženjske morale z njegovo splošno funkcijo, o kateri govori 3. razprava. Večina je znala razložiti, zakaj je asketski svečenik glavni reprezentant asketskega ideala, pokazati na njegovo protislovno funkcijo, vključiti v razlago opredelitev volje do moči, postaviti Nietzschejevo kritiko zahodne morale v zgodovinski kontekst in pokazati, da je Nietzsche videl izhod iz krize. Letošnji komentarji so bili boljši od prejšnjih let. Nobenega kandidata ni bilo, ki ne bi ali bral (boljši) ali vsaj poznal vsebino (slabši) knjige.

3.3 Mnenje ocenjevalcev

Vsak ocenjevalec je ocenjeval le nekaj naslovov esejev in praviloma le en komentar besedila. Zaradi preproste in ustaljene strukture izpita je razumljivo, da na sama vprašanja ni bilo pripomb. Njihovi komentarji odgovorov pa so vključeni zgoraj.

4 Ugovori kandidatov na oceno

Na izpitno oceno iz filozofije je v spomladanskem izpitnem roku ugovarjalo 5 kandidatov. Vsi ugovori razen enega so se izkazali za neutemeljene. Večinoma so oceni ugovarjali kandidati s slabšim uspehom pri splošni maturi oziroma kandidati, ki jim je do višje ocene manjkala ena točka, pa so ocenili, da se splača poizkusiti. Formulacija nekaterih ugovorov je kazala, da kandidat niti dobro ne razume, kaj se od njega pričakuje pri splošni maturi iz filozofije. Ali to priča o pomanjkljivih pripravah na maturo, je težko reči, saj bi bil za tako oceno potreben dialog z učitelji, ki so te kandidate pripravljali.

5 Komentar

Komentariji so že vključeni v vsebinsko analizo nalog.

6 Sklepne ugotovitve

Uspeh kandidatov pri filozofiji je bil primerljiv z uspehom v letih 2008 in 2009. Število kandidatov je primerljivo, struktura izpitnih pol, merila ocenjevanja so ostala nespremenjena, pragovi ocen pa so le malenkost spremenjeni, zato razmeroma dober uspeh ne preseneča. Pragovi ocen pri filozofiji odražajo merila ocenjevanja. Za vse tri dele ocene (tematski esej, komentar besedila in seminarsko nalogo) se namreč uporabljajo podobno strukturirana merila, tako da je mogoče to stopnjevanje uporabiti tudi pri oblikovanju končne razvrstitve kandidatov. Ocene notranjega dela izpita (seminarska naloga) so boljše od ocen zunanega dela izpita. Delna razlaga za to je, da kandidati (in tudi mentorji) lahko vložijo dodatni čas in energijo v pripravo seminarskih nalog, zlasti tisti, ki si še posebej prizadevajo za dobro skupno oceno, kar se odraža v številu doseženih točk.

Analiza izpitnih pol ne kaže ne vsebinskih ne kakovostnih odstopanj v primerjavi izpitnimi polami v zadnjih nekaj letih. Zaradi narave izpita, ki terja esejistične odgovore, kandidati pa lahko izbirajo med več naslovi oziroma odlomki besedil, je težko oceniti, ali so izpitne pole v spomladanskem in jesenskem roku popolnoma enakovredne. Ker kandidati vprašanja izbirajo, to vsaj pri prvi izpitni poli velja tudi za vprašanja istega termina. Načeloma pa med vprašanji in izpitnimi polami ni bistvenih razlik v težavnosti, saj so merila ocenjevanja enaka, ne glede na to, katero vprašanje kandidat izbere.

Kandidati samo izjemoma ugovarjajo oceni pri filozofiji. Letos se je le en ugovor (od 5 vložnih[b1]) izkazal za utemeljenega. To je zaradi narave izpita, pri katerem subjektivnosti ni mogoče izključiti, pravzaprav malo. Razlog je verjetno manjše število ocenjevalcev, od katerih je večina dejavna že od začetka splošne mature, in večje število skupnih sestankov oziroma delavnic, na katerih se skuša poenotiti individualne interpretacije meril ocenjevanja. Holistično zasnovano ocenjevanje, ki se zdi najbolj primerno za vrednotenje filozofskih esejev, namreč terja vsakoletna usklajevanja »intuicij« in osebnih razumevanj standardov ocenjevanja posameznih ocenjevalcev.